

Juho Wilska

Suomalaiset nuorisojärjestöt uudessa Euroopassa ja Euroopan Nuorisoliiton perustaminen vuonna 1942

ABSTRAKTI / ABSTRACT

Artikkeli käsittelee suomalaisten osallistumista Euroopan Nuorisoliiton (ENL) perustamiseen ja käsitystä niin sanotusta uudesta Euroopasta. Akselivaltioiden ja erityisesti Saksan nuorisojohdon hankkeena ENL edusti maanosan nuorisojärjestöjen ottamista saksalaisten ohjaukseen. Suomen valtionhallinnossa haluttiin osallistua hankkeeseen, mutta liittoon haluttiin pitää myös etäisyyttä. Artikkelissa osoitetaan, miten suomalaiset yhdistivät itsensä ENL:n teemoihin tuomalla esille suomalaisten historiaa ja niistä johdettuja arvoja. Suomalaisten delegaation johtaja Verner Louhivuori näki ENL:ssä mahdollisuuksia vaikuttaa siihen, millainen uuden Euroopan nuorisojärjestökentästä tulisi kehittyvän. Artikkelissa selviää myös, miten kansainväliset suhteet vaikuttivat nuorisojärjestökentän sisällä.

The article focuses on Finnish participation in the founding of Europäische Jugendverband and the concept of a so-called New Order in Europe. As a project of the Axis powers and particularly German youth leaders the organisation represented the bringing of European youth organizations under German control. The Finnish wanted to participate in the project, but also wanted to keep its distance from the organisation. The article shows how the Finns connected themselves to the themes of the Europäische Jugendverband by highlighting Finnish history and the values derived from it. The leader of the Finnish delegation, Verner Louhivuori saw an opportunity to influence the development of the new European youth organization. The article also explains how international relations influenced the youth organization field in Finland during the Second World war.

jatkosota, toinen maailmansota, 1942, sotilaspojat, suojeluskunnat, pikkulotat, lottatyöt, lotta-svärd, partioliike, Euroopan Nuorisoliitto, ENL, Europäische Jugendverband, Natsi-Saksa, Saksa, Verner Louhivuori, nuorisojärjestöt, uusi Eurooppa

Juho Wilska, poliittinen historia, Turun yliopisto, jmwil@utu.fi

Johdanto

Tein työryhmässäni yleensä sen havainnon, ettei Saksa ole Eurooppa, vaikkakin sen aseellinen voima tällä haavaa varjoaa Euroopan. Sisältä päin katsoen Euroopan kansat tuntevat itsensä edelleen vapaiksi ja haluavat säilyttää henkisen ja kansallisen erikoisuutensa. Sitä tärkeämpää on, että Suomikin puolestaan on vahvistamassa tätä pyrkimystä.¹

Näin tiivistä rovasti Vernerin Louhivuori näkemystään eurooppalaisuudesta loppuvuodesta 1942 kirjeessään opetusministeri Antti Kulkoselle. Mainittu sisältä päin katsominen tarkoitti hänen kokemustaan Europäische Jugendverbandin, jatkossa Euroopan Nuorisoliiton (ENL), perustamiskongressista Wienistä 14.–18.9., jossa hän edusti Suomea yhdessä kansanedustaja Kaarlo Cederbergin² (IKL) ja insinöörimajuri Lauri Vuolasvirran kanssa. Vernerin Louhivuori oli pappisvirkansa ohella kristillisen *Kotimaa* -sanomalehden keskeisiä kirjoittajia ja vaikutti suomalaisessa nuorisojärjestökentällä 1900-luvun alusta toisen maailmansodan jälkeisiin vuosiin.

Artikkelin lähtökohta on lähestyä ENL:n perustamista prosessina, jolla oli konkreettista ja symbolista merkitystä. Kuten jatkossa osoitetaan, molemmat merkitykset rakennettiin tietoisesti ja keskeisiä toimijoita olivat Saksan nuorisojohdon ja suomalaisten järjestöjen toimijat, nuorisojärjestöissä toimineet henkilöt. Keskeisimpiä suomalaisia nuorisojärjestöjä olivat toisen maailmansodan aikana Lottatyöt ja Sotilaspojat. ENL:n kohdalla korostuu partioliikkeen ja erityisesti partiopoikaliiton johtohenkilöiden aktiivisuus. Koska kysymys on lasten ja nuorten järjestöistä, on syytä tuoda esille, että niiden edustajat kansainvälisessä toiminnassa olivat aikuisia, ja osin iäkkäitäkin henkilöitä.

Artikkelissa käytetty tutkimusote edustaa arkistotutkimukseen perustuvaa historian tutkimusta. Tutkimustyön tarkoitus on ymmärtää suomalaisten nuorisojärjestöjen suhdetta Saksaan toisen maailmansodan aikana. Artikkelin kertoo paitsi saksalaisista ja suomalaisista, myös sota-ajan Euroopan nuorisojärjestöistä. Osapuolet kohtasivat toisensa järjestöjen kansainvälisessä verkostossa, jonka rakentamisen vaiheet jäsentävät artikkelia. Näkökulmaksi on valittu eurooppalaisuus ja uusi Eurooppa, kuten sitä aikalaisaineistossakin tiivistetään. Artikkelin keskeinen käsite *uusi Eurooppa* oli aikanaan tuttu ja käytetty käsite esimerkiksi lehdistössä.³ Se viittasi uuteen järjestykseen ja eurooppalaiseen talousalueeseen. Käsite ei ollut aikalaisillekaan yksiselitteinen.⁴ Artikkelissa osoitetaan, että uusi Eurooppa sai erilaisia sisältöjä ja painotuksia. Siteeraamani ote ei jäänyt ainoaksi.

Käsillä oleva artikkeli vastaa kahteen kysymykseen: ensiksi tuo esiin, miten suomalaiset nuorisojärjestöt asioivat saksalaisten kanssa toisen maailmansodan aikana. Toiseksi se tuo esille, miten edellä mainituissa yhteyksissä ja ENL-jäsenyyden yhteydessä kirjoitettiin uudesta Euroopasta. Osana tätä pohdintaa selviää, mikä oli ENL:n merkitys Suomessa ja suomalaisten ENL:lle.⁵ Artikkelissa tuodaan esille keskustelua suomalaisen nuorisotyön keskittämisestä ja kansainvälisistä yhteyksistä toisen maailmansodan aikana.

Tutkimustyössä lähteinä on käytetty Suomen edustajien saamia kokousasiakirjoja ja kirjeenvaihtoa. Näiden osalta tärkeimmät arkistoaineistot ovat Vernerin Louhivuoren arkistossa Kansallisarkistossa.⁶ Suurelle yleisölle suunnatun näkökulman osalta asiaan tehdään katsaus kirjoitteluun sanoma- ja aikakauslehdissä. Lisäksi on käytetty Louhivuoren arkistossa säilynyttä valokuvakokoelmaa.⁷

Artikkelin taustalla on kiinnostus 1930- ja 1940-lukujen Euroopan nuorisojärjestökenttään ja sen moninaisiin toimijoihin. Yksinkertaistaen eri maissa toimi valtiollisia nuorisojärjestöjä, valtioista

riippumattomia järjestöjä, kansallisia toimijoita ja kansainvälisesti verkostoituneita järjestöjä. Viimeksi mainituista keskeisin verkosto oli kansainvälisellä partioliikkeellä. Aiemman tutkimuksen perusteella ENL oli lähtökohtaisesti suunnattu tätä liikettä vastaan ⁸. ENL:n näkökulmasta keskeinen nuorisojärjestöjen yhteistyö alkaa keväältä 1940. Artikkelin pääteipiste on perustamiskongressin jälkeisissä tapahtumissa loppuvuodesta 1942.

ENL:a on lähestytty aiemmassa tutkimuksessa perustamiskongressin järjestelyihin liittyvien asiakirjojen, siellä pidettyjen puheiden ja lehdistöaineistojen kautta. ⁹ Merkittävimpiä aikalaisnäkemysinä saksalaiset nuorisajohtajat käsittelivät liittoa lyhyesti elämänerroissaan. ¹⁰ Laajimman tutkimustyön saksalaisesta nuorisoliikkeestä ja nuorisopolitiikasta on laatinut Michael Buddrus, joka on käsitellyt myös ENL:a tuoden esille Saksan eri instituutioiden Eurooppa-käsityksiä. ¹¹ Tehty tutkimus täydentää näitä havaintoja käsittelemällä suomalaisten toimintaa perustamiskongressissa.

Alessio Ponzio on tutkinut Italian ja Saksan nuorisojohdon yhteyksiä ja asettanut ENL:n tähän kehykseen. ¹² Yleisimminkin ENL:a käsittelevässä tutkimuksessa ylipääntänsä asetelmana on ollut tarkastella jotakin osallistujamaat tai niiden ryhmää. ¹³ Suomalaisesta näkökulmasta ENL:a on aiemmin tutkinut Marko Paavilainen suomalaisen partioliikkeen satavuotishistoriahankkeen yhteydessä. ¹⁴ Tämä artikkeli jatkaa tämän suomalaisen näkökulman syventämistä hyödyntäen laajempaa lähteistöä ja kansainvälistä kontekstia. Saksalaiset pyrkivät toisen maailmansodan aikana yhteistyöhön suomalaisten kanssa vaihtelevalla menestyksellä yhteiskunnan eri aloilla ¹⁵. Tätä kokonaisuutta ovat käsitelleet Markku Jokisipilä ja Janne Könönen laajassa tutkimuksessaan suomalaisista Hitlerin Saksan vaikutuspiirissä. ¹⁶ Tätä tutkimusta nuorisojärjestöjä käsittelevä tutkimus täydentää.

Eurooppalaiset nuorisojärjestöt Wienin kongressissa vuonna 1942			
Euroopan nuorisoliiton jäsenmaat			
Espanja	Valtiollinen nuorisojärjestö		Työryhmän puheenjohtajuus
Italia	Valtiollinen nuorisojärjestö		Työryhmän puheenjohtajuus
Saksa	Valtiollinen nuorisojärjestö		Työryhmän puheenjohtajuus
Bulgaria	Valtiollinen nuorisojärjestö		Työryhmän puheenjohtajuus
Kroatia	Valtiollinen nuorisojärjestö		Työryhmän puheenjohtajuus
Norja	Valtiollinen nuorisojärjestö		Työryhmän puheenjohtajuus
Romania	Valtiollinen nuorisojärjestö		Työryhmän puheenjohtajuus
Slovakia	Valtiollinen nuorisojärjestö		Työryhmän puheenjohtajuus
Unkari	Valtiollinen nuorisojärjestö		Työryhmän puheenjohtajuus
Hollanti		Paikallinen kansallissosialistinen nuoris	Työryhmän puheenjohtajuus
Tanska		Paikallinen kansallissosialistinen nuoris	Työryhmän puheenjohtajuus
Flaamit			Työryhmän puheenjohtajuus
Suomi			Työryhmän puheenjohtajuus
Viro	Valtiollinen nuorisojärjestö		
Portugali	Valtiollinen nuorisojärjestö		
Latvia			

Taulukko 1. Kaikkien Wienin kongressissa edustettujen maiden nuorisojärjestöt eivät liittyneet ENL:n, eikä kaikissa osallistujamaissa ollut valtiollista nuorisojärjestöä. Liiton työryhmien puheenjohtajuudet oli jaettu jäsenmaiden kesken.

Keskenään kilpailevien nuorisojärjestöjen suhde Saksaan

Osana toisen maailmansodan aikaista Euroopan yhdentymistä saksalaiset ottivat maanosan järjestötoiminnan ohjaukseensa kokoamalla järjestöjä sateenvarjo-organisaatioiden alle. Keskeinen toimija oli propagandaministeri Joseph Goebbelsin johtama Reichskulturkammer (RKK). Omat järjestöt muodostettiin esimerkiksi kirjailijoille, juristeille ja journalisteille.¹⁷ Myös eurooppalaisten nuorisojärjestöjen yhteydet lisääntyivät.¹⁸ Niiden kohdalla erityistä oli kuitenkin, että aloite oli Saksan nuorisohallinnon käsissä. Lisäksi saksalaiset ja italialaiset toimivat asiassa yhdessä.

Saksalaiset ja italialaiset nuorisajohtajat tapasivat ensimmäistä kertaa toisen maailmansodan alettua helmikuussa 1940 Garmisch-Partenkirchenissä nuorison talvikisojen yhteydessä. Tuolloin päätettiin alkaa kokoamaan organisaatiota, joka vahvistaisi maanosan nuorisojärjestöjen yhteistyötä.¹⁹ Aiemmassa tutkimuksessa on tuotu esille seuraavana kesänä Breslaussa järjestettyjen Hitler Jugendin (HJ) kesäkisojen merkitystä, koska niiden avajaispuheessa Saksan nuorisajohtaja Baldur von Schirach julkisti aikomuksensa perustaa maanosan²⁰ laajuisen nuorisoliiton.²¹ Saksan ja Italian nuorisojärjestöjen kahdenväliset yhteydet ulkomaille oli näin muutettu monenkeskiseksi.²² Avajaispuhetta oli kuulemassa myös suomalaisia. Kuva kisajoukkueesta pääsi suojeluskuntien *Hakkapeliitta*-lehteen²³.

Seuraavana vuonna Garmischiin saapuikin osallistujia useammasta maasta. Italian ja Saksan nuorisojärjestöjen suhteita tutkineen Alessio Ponzion mukaan oltiin tilanteessa, missä eurooppalaiset nuorisajohtajat alkoivat vertailemaan ideoitaan uudesta akselivaltojen hallitsemasta Euroopasta ja keskustelivat mahdollisuudesta kouluttaa nuorisoa samanlaisella metodilla.²⁴ Kisoihin osallistui jälleen myös suomalaisia, ja kuva edustusasuihin pukeutuneesta joukkueesta julkaistiin sanomalehdissä. Kokoomuslainen *Uusi Suomi* kertoi osallistujia olevan viiden eri järjestön piiristä. Läksiäiskahveilla äänessä ollut partiojohtaja Martti Suomalainen oli todennut, että ensimmäisessä suomalaisia nuorisoa edustavassa yhteisjoukkueessa *kenties on siemen kauan suunnitteilla olleeseen yhtenäiseen poikajärjestöön*.²⁵ Yhtenäisyys jäi kuitenkin haaveeksi, sillä matkalla ajaututtiin konfliktiin Suojeluskuntien poikatyön (SK-pojat) ja partioliikkeen välillä.

Aivan lähdön hetkellä joukkueen johtajan tehtävät oli annettu suomenkielisten partiopoikien edustajalle Lauri Vuolasvirralle. Maan suurimman poikajärjestön, eli SK-poikien osalta matkalta raportoinut Aaro Laine²⁶ kertoi Vuolasvirran hoitaneen edustustehtävät isäntien suuntaan. Raskauttavaa oli, että Vuolasvirta oli antanut väärää tietoa suomalaisesta nuorisotoiminnasta. Oltiin esinnytty vielä perustamattoman nuorisojärjestöt yhdistävän Suomen Pojat -järjestön nimissä, tuotu esille partiolaisten johtoasemaa ja kerrottu SK-pojista totuudenvastaisesti. Raportissa viitattiin keskusteluun nimettömäksi jääneen Saksan nuorisojohdon Reichsjugendführungin (RJF) päällikön kanssa. Tämä oli huomauttanut SK-poikien toiminnan olevan vähäistä, militaristista²⁷, eikä sillä ollut kannatusta koko kansan keskuudessa. Kyseinen päällikkö oli Laineen mukaan Vuolasvirran henkilökohtainen ystävä.²⁸ Suomalaisen Partiopoikaliiton toimistolla työskennelleellä Vuolasvirralla oli raporttien perusteella järjestötoimijoista läheisimmät yhteydet saksalaisiin.

Vuolasvirta kertoi omassa raportissaan saaneensa henkilökohtaisen kutsun, ja kehoitus osallistua oli tullut opetusministeriltä. Myös Saksan lähetystö oli ollut yhteydessä ministeri Antti Kukkoseen.²⁹ Partiojohtaja muotoili, ettei sk-poikatoiminta ollut saksalaisten mielestä nuorisojärjestö, koska sillä ei ollut omaa erillistä järjestörakennetta nuorison keskuudesta koulutettuine johtajineen³⁰. Näin Vuolasvirta viittasi saksalaiseen periaatteeseen³¹, joka tulisi jatkossakin korostumaan eri yhteyksissä. Saksalaisten mukaan järjestötyön keskittämistä tulisi edistää *ottaen huomioon asiain kehitys ”uudessa Euroopassa”*.³² Keskittäminen viittasi tässä yhteydessä poikajärjestöjen yhdistämiseen. Raportissa

suomalaisia suorastaan varoiteltiin, että saksalaiset saattaisivat käyttää vahvempiakin keinoja, elleivät nämä hienovaraiset kehotukset keskittää toimintaa johtaisi haluttuun tulokseen. Riskinä oli, että saksalaiset lähtisivätkin tukemaan jotakin äärilaidan järjestöä.³³ Tämäntapainen tilanne nähtiin ainakin toimittajien kohdalla: suomalaisten journalistien kieltäytyessä saksanmatkallaan vastaavan liiton jäsenyydestä perustettiin Suomeen toinen journalistiliitto, joka sitten liittyi saksalaisten johtamaan liittoon.³⁴ Suomen opetusministeriö ja järjestökenttä joutuivat nyt ratkaisemaan, kuka edustaisi maata jatkossa.

Vuolasvirta selosti raportissaan Garmisch-Partenkirchenin kokoontumisen tavoitteena olleen järjestää uuden Euroopan nuorisajohtajille mahdollisuus tutustua toisiinsa seuraavana vuonna järjestettävää tapaamista varten.³⁵ Kisamatkan ohjelmassa oli erilaisia vastaanottoja ja kutsuja,³⁶ ja järjestöjohtajien keskustelut käytiin useimmiten pöytäseurueissa aterioiden yhteydessä.³⁷ Partiojohtajan hoitaessa edustustehtävät verkostoitumisen ulkopuolelle jäivät muiden järjestöjen edustajat. Verkostoituminen toimi myös isäntien suuntaan, kun RJF:n johto saattoi tavata kumppanimaiden nuorisajohtoa. Paluumatkalla Vuolasvirta keskusteli vielä Berliinissä tulevasta yhteistyöstä RJF:n ulkomaanosastolla työskentelevän Erhart Wesselyn kanssa.³⁸ Hän tulisi olemaan keskeisissä tehtävissä Wienin kongressissa, jossa hän työskenteli pääsihteeristön johdossa.³⁹ Viimeistään helmi-maaliskuussa 1941 Suomen opetusministeriössä ja suurimpien nuorisojärjestöjen piirissä tiedettiin uudenlaisen yhteistyön alkamisesta.

Suojeluskuntajärjestö reagoi tilanteeseen. Saksaan lähetettiin tietoa toiminnasta ja tehtiin tiettäväksi, että suomalaiset halusivat olla yhteydessä saksalaisiin.⁴⁰ Huhtikuun loppupuolella 1941 Suomen pääkonsuli Wilhelm Wohleber vieraili Kotijoukkojen Esikunnaksi muuttuneessa Suojeluskuntajärjestön yliesikunnassa, ja esitti von Schirachin kutsun vierailulle Saksaan. Vastaavasti HJ-edustajia kutsuttiin Suomeen.⁴¹ Wienin pääkonsuli osallistui myös muiden järjestöjen vierailuihin Wienissä, esimerkiksi mainittuun journalistien vierailuun keväällä 1942.⁴² Kuten myöhemmin osoitetaan, konsulin roolina oli ilmeisesti tarkkailla vieraiden toimintaa ja ohjata heitä haluttuun suuntaan. Yhteys Saksaan avautui myös suurimmalle poikajärjestölle viimeistään huhtikuussa 1941. Saksan valtiollisen nuorisojohdon kanssa asioivat maan opetusministeriön lisäksi merkittävimpien nuorisojärjestöjen edustajat. Järjestöissä tiedostettiin, että uusi Eurooppa tulisi muuttamaan myös niiden toimintaa.

Saksan nuorison kulttuuripäivät laajenivat kesällä 1942 eurooppalaisiksi. Ne järjestettiin yhdessä italialaisten kanssa Weimarissa ja Firenzessä. Kutsu suomalaisille kulki tällä kertaa opetusministerin kautta.⁴³ Opetusministeriö lähetti kulttuuripäiville edustajiksi ministeriössä työskennelleet järjestöelämän ulkopuoliset Tauno Nurmela ja Marjatta Tissarin. Lisäksi seurueeseen kuului Suomen Partioaikajärjestön⁴⁴ ylijohtaja Verner Louhivuori, joka oli saanut henkilökohtaisen kutsun.⁴⁵ Myös lähettiläs T.M. Kivimäki kutsuttiin Weimariin.⁴⁶ Suomeen palattuaan Louhivuori kirjoitti sanomalehti *Kotimaahan* laajan jutun, jonka otsikossa hän kirjoitti nuorisotyön olevan uudessa Euroopassa koko kansakunnan asia. Uuden Euroopan hän mielsi olevan valtionrajoineen ja talousjärjestelmineen vielä hämärän peitossa. Toteutunut osa siitä oli kuitenkin Keski-Euroopan maissa muuttunut nuorisotyö. Siinä tapahtunut muutos tarkoitti toiminnan ottamista valtion vastuulle. Kirjoittaja käytti kielikuvaa, jossa koulupakkoa oli laajennettu vapaa-ajan puolelle. Samoin valtion resursseja käytettiin järjestötoimijoiden koulutukseen ja nuorisotiloihin.⁴⁷

Myös Nurmela summasi opetusministerille laatimassaan kertomuksessa nuorisotyön menneen Euroopan tärkeimmissä maissa valtiojohtoiseksi. Hän raportoi myös, että tulitaisiin todennäköisesti jo 1942 syyskuussa perustamaan ”*Euroopan nuorison liitto*”. Hänen näkemyksensä oli, että Suomellakin tulisi olla virallinen ja valtuutettu edustaja tässä toiminnassa. Matkan viimeisellä, RJF:n johtoon nousseen

Arthur Axmannin isännöimällä lounaalla Nurmela yhdisti puheessaan uuden Euroopan maanosan kulttuuriperintöön:⁴⁸

*Mutta huomattakoon, että sana Uusi Eurooppa voi myös tulla fraasiksi, ellei ymmärretä sen täyttä sisällystä. Jokainen kansa, joka nyt taistelee, tekee sen ennen kaikkea omien arvojensa, oman elämänsä puolesta. Ja mikäli tämä taistelu on samalla taistelua totuuden puolesta, sikäli se on myös taistelua tulevaisuuden ja Uuden Euroopan puolesta. Ja totuuttahan on aina etsinyt Euroopan kulttuuri[.]*⁴⁹

Nurmela otti myös kantaa nuorisotyön keskittämiseen, jolla hän näki olevan etuja sekä kansainvälisissä yhteyksissä että viestinnässä. Hänen mukaansa yhteistyöstä syrjässä olemalla ei saatu mitään etuja sen ulkopuolella olevilta, eikä myöskään päästy vaikuttamaan itse asioihin.⁵⁰ Järjestötyön keskittäminen palvelisi siis myös suomalaisten vaikutusmahdollisuuksia. Tilanne oli toisenlainen muissa osallistujamaissa, joissa edustajia olivat valtiollisten nuorisojärjestöjen tai paikallisten kansallissosialististen nuorisojärjestöjen jäsenet.⁵¹ Wienin kongressiin lähtijöille päädyttiin kirjaamaan yhteinen näkemys suomalaisesta nuorisojärjestökentästä. Suomalaisilta oletettiin kysyttävän, miksi Suomessa ei ollut saksalaisen mallin mukaista yhtä valtakunnallista nuorisoa johtavaa tahoa.⁵² Vuolasvirta oli kirjannut Garmischin matkaraporttinsa RJF:n haluavan jokaisessa maassa olevan nuorisoa edustavan tahon, jonka kanssa se voi olla suoraan yhteydessä ministeriöiden sijaan.⁵³ Saksalaiset eivät saaneet haluamaansa, ja yhteisesti sovittiin, miten se heille selitetään.

Suomalaisen järjestökentän moninaisuus tuli tuoda esille ja selittää sen olevan seurausta suomalaisesta tavasta tehdä asioita ja kehittää niitä. Esille haluttiin nostaa järjestöjen yhteinen Nuorten Talkoot ja oppikoulujen maanpuolustusopetus. Asiakirjan lopussa on myös lennokas lause, jolla tuotiin esille sitoutumista uuteen Eurooppaan: *Suomen nuoriso tuntee ”ajan merkit”. Se seisoo omalla kannallaan mutta samalla käsi kädessä muiden maiden nuorten kanssa luomassa ”Uutta Eurooppaa”*.⁵⁴ Asiakirja on helppo nähdä kompromissina tilanteessa, missä kirjoittaja arvioi saksalaisten tietävän suomalaisten keskittämisyhtymien vaikeuksista: Erityisesti partiojohtajat olivat ajaneet poikatoiminnan keskittämistä yhteen järjestöön, mutta hanke hyytyi keväällä 1943.⁵⁵ Yhteisen näkemyksen kirjaaminen on helppo selittää aiemmilla huonoilla kokemuksilla Garmischin keskusteluista. Kongressiin tultaisiin kokoamaan laaja edustus nuorisojärjestökentältä, ja sen myötä suomalaiset pääsisivät verkostoitumaan eurooppalaisten kollegoidensa kanssa.

Osallistujalistasta päätettiin opetusministeriössä, mutta ehdotuksen pohjaksi teki Poikatoiminnan yhtenäistämiskomitea, jonka oli tarkoitus neuvotella poikatoiminnan keskittämisestä. Siihen kuuluivat ainakin suurimpien poikajärjestöjen ja ministeriön edustajat.⁵⁶ Lista kattoi järjestökenttää laajasti. Mukana olivat esimerkiksi suurimpien Sotilaspoika- ja Lottatyttö-järjestöjen johtohenkilöt. Lisäksi edustajia oli Maatalouskerholiitosta⁵⁷ ja partioliikkeestä.⁵⁸ Suomalaisten jakautuminen kongressin työryhmiin ei ollut yllättävää, esimerkiksi Maatalouskerholiiton Aatos Tavaila oli maatalousryhmässä.⁵⁹ Asia sai kuitenkin lähdön alla käänteen, joka tulisi keskittämään suomalaisten edustuksen erityisesti partiojohtajien käsiin.

Osa lähtijöistä, mukaan lukien Sotilaspoikien edustajat, oli armeijan palveluksessa. Ylipäällikkö Mannerheim ei kuitenkaan suostunut komentamaan sotilashenkilöitä osallistumaan matkalle.⁶⁰ Syyksi tähän on partioliikkeen omassa historiankirjoituksessa kuitattu Mannerheimin vähäinen saksalaissympatia.⁶¹ Keskeisenä lähteenä olevassa Suomen edustajien johtajaksi kaavaillun L.A. Pöijärven kirjeessä opetusministeriölle ei syytä kuitenkaan avata.⁶² Wienissä syyksi annettiin sotatilanne.⁶³ Mannerheimin muistelmien mukaan sodanjohdossa odotettiin saksalaisten

kesähyökkäyksen kohdistuvan Leningradiin juuri kongressin aikaan.⁶⁴ Valtionjohtoon saatettiin vaikuttaa myös diplomaattiteitse, sillä Saksan ulkoministeri Joachim von Ribbentropin ohjeistuksen mukaisesti pyrittiin tapahtuman merkitystä väheksymään lähettiläiden kautta.⁶⁵

Syytä äkkikäännökseen voi hakea myös kongressin sisällöstä, sitä nimittäin käsiteltiin lehdistössä jo etukäteen: Suomen Tietotoimiston (STT) uutinen Wienistä sunnuntaina 6.9. kertoi, kuinka *Saksan ja Italian johdolla Euroopan nuorisajohtajat tällöin ilmoittavat omaksuvansa ne vallankumoukselliset kasvatusihanteet, jotka vastaavat itärintamalla yhdessä vertaan vuodattavan ja taistelevan nuorison käsityksiä*.⁶⁶ Onkin mahdollista, että tällaiseen haluttiin pitää etäisyyttä. Joka tapauksessa muutos oli suuri ja vaikutti ainakin suomalaisten toimintaan Wienissä. Lopulta Suomesta osallistui ainoastaan kolme henkilöä: Suomen Partiopoikajärjestön edustajat Verner Louhivuori ja Lauri Vuolasvirta, sekä laitaoikeistolaisen Isänmaallisen kansanliikkeen (IKL) kansanedustaja Kaarlo Cederberg⁶⁷. Louhivuori tulisi suomalaisten ryhmän johtajana olemaan merkittävimmissä asemassa kongressissa.⁶⁸

Näyttävä kongressi Wienissä kytki eurooppalaisen nuorison käytävään sotaan

Wienin kongressi oli puitteiltaan näyttävä tilaisuus.⁶⁹ Buddrusin mukaan RJF hyödynsi kaikkea, mitä aluepääkaupunki ja HJ pystyivät tarjoamaan.⁷⁰ Louhivuori tiedosti itsekkin sen propagandatarkoituksen ja kirjoitti siitä Suomeen palattuun ministeri Kukkoselle.⁷¹ Tästä propagandasta on eriteltävissä kolme teemaa, joita ovat maanosan kulttuuriset juuret, käynnissä oleva sota ja nuorisajohtajat itse.

97

Kongressin valokuva-aineisto kertoo tarkasti suunnitellusta tilaisuudesta, jossa keskeisellä paikalla oli yhteinen antiikista johdettu eurooppalainen kulttuuriperintö. Kongressin istunnot pidettiin entisellä parlamenttitalolla, jonka pylvässaliin oli tuotu antiikin kreikkalaista Eurooppa-myyttiä esittävä patsas.⁷² Europa-neito ratsastaa patsaassa härän hahmon ottaneen ylijumala Zeuksen selässä. Salin reunoille oli koottu viirimuotoon tyylitelty osallistujamaiden liput.⁷³ Patsas pääsi myös partioliikkeen johtajalehti *Partiojohtajan* erikoisnumeron⁷⁴ kanteen. Antiikista johdettu eurooppalaisuus oli ajallisen etäisyyden takia myös hyvää rakennuspohjaa uudelle Euroopalle: kaukaiselle menneisyydelle saattoi ymmärtää tai keksiä omaan kansalliseen tilanteeseen sopivan sisällön.

Kasvatushistorian tutkija Christoph Kühbergerin mukaan kongressissa rakennettiin ENL:lle historiallista jatkuvuutta mytologiaan turvautuen.⁷⁵ Eurooppa-myytti liittyi juuri tähän: tarinassa viitattiin Minos-jumalaan, jonka mukaan oli nimetty kreetalainen, ensimmäinen eurooppalainen, kulttuuri.⁷⁶ Louhivuori summasikin myöhemmin, kuinka Wienissä ja Weimarissa oli korostettu Euroopan olevan *kulttuurin kehto*. Tämä erotti Euroopan Amerikasta, jolla ei ollut mitään vastaavaa.⁷⁷ Partiolaisten aikuisjäsenille tarkoitettussa johtajalehdessä tähän mytologiaan tulitaisiin yhdistämään suomalaisen kulttuurin kalevalaiset juuret.⁷⁸ Ajatus myyttisestä historiasta yhdisti uuden Euroopan nuorisoa.

Amerikka-vertausta käytti pääkirjoituksessaan myös saksalainen nuorisolehti *Junge Welt*: Amerikkalaisille Eurooppa oli vanha maailma, mutta se oli nousemassa feeniks-linnun lailla. Nuorisoon kohdistettu toivo tiivistyi ajatukseen nuorisosta *Euroopan keväänä*. Edelleen kysymys oli Euroopan yhdentymisestä bolsevismia vastaan. Kokoontuminen oli luonnollinen osa yhdentymistä.⁷⁹

*Siksi uskomme, että kaikkien poliittisten näkökohtien ja pakottavien yhteisten etujen takana Euroopan yhdentymisen on historiallinen välttämättömyys, joka määrittää tulevaisuutemme pitkäksi aikaa.*⁸⁰

Kun aikalaiset hahmottivat, mitä uusi Eurooppa pitäisi sisällään, oli viitteenä siihen yhteinen kulttuuritausta ja menneisyys. Ero Amerikkaan korostui, ja myös Louhivuori tiedosti tämän keinotekoisuuden⁸¹. Saksalaiseen propagandaan kuuluneet näyttävät ohimarssit ja iltahämärässä järjestetty kunnianosoitus sankareille olivat näyttäviä,⁸² mutta suomalaiset tunnistivat niiden tarkoitushakuisuuden. Nämä seremoniat jäivät pääosin pois kongressiin liittyneiden sanomalehtikirjoitusten ulkopuolelle.

Historiaviittauksista huolimatta ENL:n lähtökohta oli kuitenkin menneisyyttä enemmän nykyisyydessä ja tulevaisuudessa. Nykyisyyttä edusti käynnissä oleva sota, josta tuli nuorisoa yhdistävä tekijä myös muiden maiden lehdissä. Kühberger viittaa kroatialaiseen sanomalehteen, joka näki Heldenplatzilla pidetyn sankareita kunnioittaneen seremonian nuorison sitoutumisena valmiuteen uhrata itsensä taistelussa.⁸³ Tätä tulkintaa vahvistaa myös tapahtumasta säilynyt kuva-aineisto: kun nuorisajohtajat kokoontuivat tekemään kunniaa sankareille, kohotti ENL:n näkyvin hahmo saksalainen nuorisajohtaja Axmann tervehdykseen itärintamalla menettämänsä oikean käden sijaan vasemman kätensä.⁸⁴ Sodassa vammautunut nuori johtaja edusti nuorisoa, joka oli valmis myös tuleviin uhrauksiin.⁸⁵ Tällainen uhrautumisteema ei tullut esille suomalaisissa aineistoissa. Wienin kongressille kokonaisen erikoisnumeron omistanut *Partiojohtajakin* mainitsi seppeleenlaskun vain lyhyesti.⁸⁶ Lehdessä päästettiin ääneen Helsingissä toimineen HJ:n osaston johtaja, joka viittasi Ypresin taistelussa ensimmäisessä maailmansodassa kaatuneisiin nuoriin sankareihin:

*Vanhan ajan korkeimmat symbolit olivat ne sankarit, jotka lepäävät Thermopylaissa kuninkaansa Leonidaan keralla »koska laki niin määräsi», mutta meidän syvin tunnuskuvamme on niiden nuorten taistelijani sankaruus, jotka Langemarkissa hyökkäsivät vihollisen aseisiin Deutschland-laulu huulillaan ja saavuttivat siten sankarikuoleman. Se toiminta oli enemmän kuin »laki».*⁸⁷

Louhivuoren todennäköisesti kongressin jälkeen saama valokuvakokoelma⁸⁸ sisälsi kuvan ilmeisesti jokaisen osallistujamaan edustajiston johtajista. Johtajat kuvattiin univormuissaan avajaisistunnossa kokoussalissa.⁸⁹ Nämä kuvat mukaan laskien istunto oli kuvatuin osa kongressiviikkoa. Kongressiväki kuvattiin täyttämässä kokoussalin edustajapaikat, ja työryhmien johtajat kuvattiin myös istumassa puolikaareissa puheenjohtajakorokkeen ympärillä. Asetelma vanhassa parlamenttitalossa viesti edustuksellisuudesta. Nuorisajohtajia yhdistivät myös järjestö- ja armeijaunivormut⁹⁰, joita kaikki kuvatut edustajat kantoivat. Tärkeä tilanne oli myös ENL:n perustamiskirjan allekirjoitus, avajaispäivän ohimarssi ja kunnianosoitus sankareille.⁹¹ Kuvissa Suomen edustajat tapasivat myös saksalaisia johtajia.⁹² Kuvien kautta oli mahdollista rakentaa tarina omasta johtajasta tasaveroisena eurooppalaisten kollegoidensa keskellä.

Nuorisajohtajat olivat seuranneet kongressin avajaispäivänä Wienin HJ:n ohimarssia, jossa Waffen SS:n kunniakomppanian perässä marssi STT:n uutisen mukaan 25 000 Hitler-nuorta.⁹³ Kuvien perusteella marssin osallistui myös joitakin ulkomaisia ryhmiä, ja ne mainittiin myös saksalaisessa nuorisolehdessä.⁹⁴ Saksalaisten massiivisen nuorisoliikkeen ja sotavoiman esittely tuotti ajatusta sotilaallisesta voimasta. Jäi suomalaisen lehdistön käsiin, minkä osan tästä poimisi ENL-uutisointiin.

ENL:n kohdistettiin osallistujamaiden lehdistössä toiveita olla yhtenä uuden Euroopan maana.⁹⁵ Tämä toistui myös Suomessa. STT:n kongressia käsittelevässä uutisessa kerrottiin, kuinka nuoriso nyt tuntisi *kuuluvansa kunnioitettuna ja tunnustettuna jäsenenä Euroopan suureen kansanperheeseen*.⁹⁶ *Partiojohtajassa* HJ:n ohimarssikuva⁹⁷ julkaistiin samalla sivulla, jossa Vuolasvirta kirjoitti ENL:n merkitsevän nuorisajohtajille enemmän, kuin muodollisuutta. Liittymisestä seuraisi velvollisuus rikastuttaa

eurooppalaista kulttuuria omalla perinnöllään, joka johdettiin suoraan muinaisen Kalevalan sankareilta. Tällainen kulttuuri olisi puhdistettu vieraista vaikutteista. Vuolasvirta viittasi käytävään sotaan ja taistelussa lunastettuun oikeuteen *luoda suursuomalainen kulttuuri suomalaisen rodun kunnaksi*.⁹⁸ Partioliikkeen ideologian muotoilleen Robet Baden-Powellin ajattelua tutkinut Tim Jeal on tiivistänyt partioliikkeen ja kansallissosialistisen nuorison ajattelun eroja siten, että ensiksi mainittu tarjosi nuorisolle pakopaikkaa takametsiin ja romantisoituun esiteolliseen aikaan toisen tarjotessa nationalismia ja yksilön identiteetin yhdistymistä voitokkaaseen kolmanteen valtakuntaan.⁹⁹ ENL:n lähihistorian yli hyppäävässä retoriikassa voi havaita sotayhteyden avautuneen nyt laajemmalle eurooppalaiselle nuorisolle. Kurottaminen historiaan sopi myös ainakin suomalaisen partioliikkeen ajatusmaailmaan.

Tärkeä osa Wienin kongressia olivat nuorisajohtajien puheet. *Partiojohtajaa* lainaten niissä *Euroopan uuden nuorison edustajat*¹⁰⁰ puhuvat edustamansa maan äänellä osana eurooppalaista kokonaisuutta. Suomen äänellä puhui Vernerer Louhivuori. Puheenjohtajana hänellä oli vaikutusvaltaa myös työryhmässään. Edeltävien tapaamisten kautta osallistujat osasivat varautua myös epävirallisiin keskusteluihin, joita käytiin lukuisten kutsujen ja vastaanottojen yhteydessä.

Kongressin avajaisistunnossa Louhivuori luki puheensa suomeksi, ja yleisölle se jaettiin saksankielisenä.¹⁰¹ Kokouksalissa johtajat esitettiin suurena edustajajoukkona parlamentissa, jonka puheenjohtajiston korokkeen taakse oli nostettu liiton Eurooppa-myyttiä esittävä tunnus.¹⁰² *Partiojohtajassa* suomalaisten osuutta tilaisuudessa saatettiin hieman liioitella:

*Avajaisilaisuudessa sai Suomen edustaja – rovasti Louhivuori – valtavasti voimakkaammat suosiosoitukset, jotka aina toistuivat hänen esiintyessään. Suomi oli näin selvästi konferenssin suosituin maa, mistä Suomen edustajat saivat monta muutakin todistusta.*¹⁰³

99

Tältä osin todennäköisesti korostettiin omaa asemaa. Voidaan pohtia, kuinka paljon kokousväki ymmärsi Louhivuoren puheesta, hän kun piti sen suomeksi. Mainitsematta jätettiin Louhivuoren kuuluminen¹⁰⁴ Grossen Führeringiin, puheenjohtajiston ja työryhmien puheenjohtajien muodostamaan johtoryhmään.

Käännökseen liittyi pienimuotoinen selkkaus, kun konsuli Wohleber teki puheesta käännöksen, jota suomalaiset eivät voineet hyväksyä. Käännös tehtiin uudestaan suomalaisia miellyttävään muotoon.¹⁰⁵ Konsuli huolehti suomalaisista muutenkin Wienin matkan ajan. Hänen kanssaan asiointia Louhivuori kuvasi myöhemmin muisteluissaan painajaismaiseksi: konsuli vaati saada olla aina suomalaisten mukana, eikä mitään saanut tapahtua ilman hänen tietoaan. Ilmeisesti suomalaisten käytös ei miellyttänyt Wohleberia, sillä hän oli asiasta yhteydessä lähettiläs Kivimäkeen.¹⁰⁶ Kuva-aineistossa konsuli esiintyy yhdessä suomalaisten edustajien kanssa esimerkiksi yhteiskuvassa RJF:n johtaja Axmannin seurassa.¹⁰⁷ Suomalaisten toiminta Wienissä oli konsulin kautta saksalaisohjauksessa. Koska samainen konsuli toimi myös muiden vierailujen avustajana, hänellä oli yhteyksiä todennäköisesti myös Reichskulturkammeriin.

Louhivuoren avajaispuhe kulki historiasta nykyisyyteen ja tulevaisuuteen. Tässä tarinassa suomalaiset olivat aina olleet lännen etuvartiona itää vastaan. Kyse oli kulttuurillisesta eroista, läntisestä vapaudesta idän orjamentaliteettia vastaan. Suomen sisällissota nostettiin esiin taisteluna bolsevismia vastaan:

Bolsevismin ensimmäisen likaisen hyökylaineen löi silloin takaisin Suomen talonpoika armeija Saksan antaessa siinä apuaan. Kun bolsevismin tubovalta taas v. 1939

lähti liikkeelle entistään voimakkaampana, kävi se nytkin ensiksi Suomen kimppuun. Me tiesimme, mitä sen voitto olisi merkinnyt ja siksi kansamme ryhtyi epätasaiseen taisteluun [...] Siksi Suomen nuoriso tänä päivänä seisoo Euroopan muun nuorison rinnalla kaikkien niitten sivistysperinteiden puolesta, joita bolševismi uhkaa, ”kodin, uskonnon ja isänmaan puolesta” [...]”¹⁰⁸

Uuden Euroopan osalta Louhivuori sanoi suomalaisen nuorison uudistuneen taistelukentällä sisäisesti. Uudistuminen tarkoitti uutta suhdetta arvoihin, jotka olivat hänen mukaansa uuden Euroopan kulmakiviä: vapaudentahto oli karaistunut, vastuuntunto toisista oli syventynyt ja sosiaalinen oikeudentunto vahvistunut. Lisäksi isänmaan ja kansan todellinen merkitys oli selvinnyt.¹⁰⁹ Juuri tämä arvopohjaa kommentoinut osa oli jätetty pois konsulin käännoksessä¹¹⁰.¹¹¹ Louhivuorelle sota aiheuttaisi henkisen muutoksen, joka johtaisi sodan jälkeiseen uuteen, onnellisempaan Eurooppaan. Lopuksi pappismies vetosi korkeampaan voimaan: *Das walte Gott!*¹¹² Buddrusin mukaan Louhivuoren ottaminen johtoryhmään oli tarkoitettu viestimään suvaitsevaisuudesta ja kunnioituksesta uskonnollisia yhteyksiä kohtaan.¹¹³ Puheen uskonnollinen viesti voidaan myös nähdä osana tätä sovittelevaa asennetta.

Espanjalaisten toimintaa kongressissa tutkineen Toni Morantin mukaan espanjalaiset nostivat kongressissa esiin sisällissotansa, ja kuinka siellä oli ensimmäisenä otettu voitto kommunismista.¹¹⁴ Suomen sisällissodan esille tuominen voidaan nähdä samanlaisena viittauksena. Etulinjassa taistelemisen antoi syvyyttä sitoutumiselle käytyyn taisteluun ja teki näin näistä kansoista syvemmin eurooppalaisia. Se toi esille myös yhteyden saksalaisiin, joiden kanssa suomalaiset olivat sodassa taistelleet. Kun Louhivuori siis puhui yleisölle menneisyydestä, hän kiinnitti suomalaiset yhteiseen eurooppalaiseen historiaan. Suomalaisten paikka oli ollut suojella vapaata länttä itäiseltä viholliselta ja bolshevikkeja vastaan he olivat taistelleet saksalaisten kanssa jo vuonna 1918.¹¹⁵

Kongressiviikko piti sisällään suuren salin istunnot, työryhmien kokoukset, erilaisia vastaanottoja ja kulttuuriohjelmaa.¹¹⁶ Kuvien tallennettiin suomalaiset yhdessä Axmannin kanssa ja Louhivuori keskustelemassa Viron edustajan kanssa.¹¹⁷ Tässä keskustelussa esille nousi virolaisten halu ylläpitää omaa kieltä ja kulttuuria saksalaismiehityksen alla.¹¹⁸ Julkisesti Viron asema tuotiin esille *Partiojohtajassa* jo ennen Wienin kongressia jutussa, jossa kerrottiin *itsehallinnon* alaisuuteen perustetusta nuorisotoiminnasta. ENL-erikoisnumerossa julkaistiin kuva Louhivuoresta keskustelemassa Viron nuorisajohtajan kanssa.¹¹⁹ Lienee todennäköistä, että vastaavia keskusteluja järjestöjen toiminnasta ja kongressin asioista käytiin muissakin yhteyksissä. Viron tapaus tuo esille, kuinka ENL:n yhteydessä oli myös mahdollista tuoda esille saksalaisten miehittämän alueen asioita. Edelleen järjestäjien tuottama kuvamateriaali mahdollisti näyttävän lehtikirjoittelun kongressista.

Univormupukuiset partiojohtajat Louhivuori ja Vuolasvirta sulautuvat kongressin kuva-aineistossa muiden eurooppalaisten nuorisajohtajien joukkoon, ja Vuolasvirran rintapielessä erottuu Hitler Jugendin *ystävyyden merkki*.¹²⁰ Nuorisojärjestöjohtajat kuvattiin myös allekirjoittamassa liiton perustamiskirjaa, joukossa myös Louhivuori.¹²¹ *Partiojohtajassa* tilaisuus, jossa kaikkien 14 kansan edustajat allekirjoittivat perustamiskirjan nostettiin kongressista kertovan jutun pääasiaksi. Jutussa tuotiin esille, että Suomi nimenomaan oli jäsenmaa Portugalin, Viron ja Latvian jäädessä ulkopuolelle. Ruotsia ja Sveitsiä ei ollut kutsuttu Wieniin.¹²² Jäsenten suhdetta akselivaltioihin voi kuvata monella tavalla, joista Louhivuoren *Kotimaa*-lehdessä käyttämä *jollakin tavoin liittosubteissa* kuvannee hyvin aikalaiskäsitystä.¹²³ Kokonaisuutena suomalaisten viestittiin kuuluvan samaan joukkoon mannereurooppalaisten nuorisajohtajien kanssa.

Kongressissa suomalaisten keskeisimmäksi vaikuttamisen paikaksi jäi Louhivuoren johtama *Ethische Erziehung*, jatkossa suomalaisittain eettinen kasvatus -työryhmä. Työryhmä kokoontui

kongressin aikataulun mukaan kahdesti, noin kaksi tuntia kerrallaan¹²⁴. Ryhmässä oli edustus Suomen lisäksi kymmenestä maasta. Suomesta edustajia oli itse asiassa kaksi, sillä osallistujalistalla oli myös Suomessa asuva Bund Deutscher Mädel -johtaja Anne-Liese Metzger¹²⁵. Ryhmässä Louhivuoren panos oli pitää yhteinen alustus käsiteltävästä aiheesta ja johtaa työryhmän päätösasiakirjan valmistelua.

Louhivuori piti työryhmässään alustuksen, jossa hän määritteli sodan kokevan nuorison olevan syntynyt ensimmäisen maailmansodan jälkeen. Sen keskeinen kokemus oli nykyisessä sodassa ja osin rintamallakin. Kokemustensa pohjalta sille on syntynyt ajatus *uudesta maailmanjärjestyksestä*. Se tarkoitti maailmaa ilman sotaa ja sota-ajan kärsimyksiä. Nämä summautuivat toiveeksi uudesta Euroopasta. Tämä edellytti Louhivuoren mukaan uusia ihmisiä, joka eroaisi aiemmasta, nykyhetken sekasorron aloittaneesta. Tästä päästiin siveellisen kasvatukseen, jonka avulla nuorisoa kasvatettiin erilaiseen suuntaan.¹²⁶ Työryhmä ei ollut riidaton, eikä isäntien ohjaus ulottunut sen keskeiseksi tuotokseksi jäävään päätösasiakirjaan saakka. Pohjatekstin saksalaiset saivat kirjoittaa¹²⁷, mutta sitä vastaan nousivat erityisesti Espanjan edustajat. Kasvatuksen etiikasta oli puuttunut uskonnon merkitys.¹²⁸

Päätösasiakirja oli suppea, yhdelle konekirjoitusliuskalle mahtuva teksti, jossa työryhmä totesi ensin uuden Euroopan perustan olevan niissä arvoissa, jotka sotilaat ovat osoittaneet taistelussa. Saksalaisten alkuperäisessä ehdotuksessa taistelua käytiin angloamerikkalaista plutokratiaa ja juutalais-bolshevistista barbariaa vastaan. Hyväksytyssä versiossa viholliskuva supistui bolsevismiin.¹²⁹ Buttrusin siteeraamassa *Das Junge Deutschland* -lehdessä julkaistiin kuitenkin alkuperäisen kaltainen muotoilu.¹³⁰ Toisessa kappaleessa tehtiin suurempi muutos: tekstissä todettiin tarve kasvattaa nuoria näihin perusvoimiin. Tähän lisättiin usko Jumalaan sekä maininta perheestä, kansasta, isänmaasta, kunnian työstä ja vapaudesta osana eurooppalaista arvopohjaa.¹³¹ Myöhemmin Louhivuori toi *Partiojohtajassa* esille päätösasiakirjaan kirjatun nimenomaan uskon Jumalaan kasvatuksen perustana.¹³² *Kotimaassa* asiakirja nostettiin esimerkiksi siitä hengestä, joka kongressissa vallitsi. Sodan ilmiöistä huolimatta pohjalla olisivat kuitenkin vanhat kristillissiveelliset periaatteet.¹³³ Saksan miehityshallintoa Euroopassa tutkinut Mark Mazower on summannut, kuinka yhä enemmän Euroopasta puhuessaan saksalaiset sanoivat oikeastaan yhä vähemmän.¹³⁴ Tämä koski myös eurooppalaista nuorisoa, ja tässä työryhmätyöskentelyssä kumppanimaat lisäsivät näkemyksensä arvopohjaan. Louhivuorelle jäi työryhmätyöskentelystä käsitys vaikuttamismahdollisuuksista Eurooppalaisesta kasvatustyötä kehitettäessä. Itse hän halusi nähdä sen keskeisenä osana uskonnon ja siitä johdetut periaatteet.

Suomen suurimman poikajärjestön *Sotilaspoika*-lehdessä kongressi uutisoitiin hyvin lyhyesti pienenä kuvajuttuna. Kokoussalia esittävän kuvan kuvateksti kertoi Wienissä pidetyn koko Euroopan nuorison edustajien istunnon, jossa Suomikin oli ollut edustettuna. ENL:a ei mainittu nimeltä ollenkaan.¹³⁵ STT:n uutinen aiheesta oli ollut sanomalehti *Undessa Suomessa* heti tuoreeltaan. Jutussa selostettiin von Schirachin avajaispuhetta, jossa ENL esitettiin uuden ja paremman järjestyksen vertauskuvana. Kaikilla kansallisilla edustajilla oli yhtäläinen puhe- ja äänioikeus.¹³⁶ *Suomen Kuvalehti* julkaisi kuvasivun, jossa kerrottiin upeiden järjestelyiden osoittaneen, kuinka suuren merkityksen koollekutsujamaat antoivat kasvatukselle ja nuorisotyölle. Juhlakuviin poimittiin Suomen edustajat kokoussalista, Suomen lipun sisältävä kuva kokouspaikalta ja ryhmäkuva Axmannin kanssa.¹³⁷ Yleisemmällä tasolla uusi Eurooppa nähtiin *Suomen Kuvalehdessä* ilmiönä, jonka kanssa piti elää.¹³⁸ *Partiojohtajassa* se tiivistyi ajatukseen, ettei nuoriso uskoisi länsimaiden perikatoon, vaan sodan kautta luotaisiin elinvoimainen uusi Eurooppa, jossa korostuisi myös nuorison merkitys.¹³⁹

Kongressin jälkeen Louhivuori kirjoitti ilmeisesti itse ENL:sta kristilliseen *Kotimaasanomalehteen*. Wienissä oli tullut konkretiaksi sodassa taistelevan nuorison toive sodan jälkeistä ajasta, josta pitäisi tulla uutta ja parempaa.¹⁴⁰ Louhivuori tiedosti uuden Euroopan olevan iskulause, joka viittasi parempaan tulevaisuuteen.¹⁴¹ Louhivuorelle uusi Eurooppa tarkoitti, että vanhaan ei olisi enää

paluuta.¹⁴² ENL:n merkitys puolestaan tiivistyi lainaukseen liittokirjasta, jossa kyseessä kerrottiin olevan *toveriliitto*.¹⁴³ Mitä tämä toveruus sitten tarkoitti? Louhivuorelle ilmeisesti lähinnä jäsenmaiden yhteisymmärrystä ja yhteistyötä. Vuolasvirta määritteli liiton *Partiojohtajassa* ennen kaikkea kulttuuriliitoksi.¹⁴⁴ Kulttuuri oli eurooppalaisuutta, ja sitä kehitettiin antiikista periytyvänä jatkumona. Sitä myös haluttiin suojella *alempien rotujen ja vieraiden kulttuurien turmiolliselta vaikutukselta*.¹⁴⁵ Kokonaisuutena suomalaisten osallistuminen Euroopan Nuorisoliiton perustamiskongressiin ylitti valtakunnallisen uutiskynnyksen yhtenä viittauksena eurooppalaiseen yhteistyöhön.

Jatkosodan alussa suomalaisen kulttuurieliitin lehtikirjoittelussa oli tuotu esille Saksan oikeutettua johtoasemaa uudessa Euroopassa. Vuoden 1941 tilanteessa uusi Eurooppa oli tarkoittanut Saksan johdossa tapahtuvan Euroopan uudelleenjärjestelyn puoltamista.¹⁴⁶ Vuoden 1942 syksyllä STT:n välittämässä ENL:n liittyvässä uutisoinnissa esiintyi toistuvasti ajatus jäsenmaiden tasa-arvoisuudesta liitossa.¹⁴⁷ Natsi-Saksan valtiollista nuorisojärjestöä tutkineen Michael Buddrusin mukaan RJF:n Eurooppa-käsitys erosi juuri tältä osin muista saksalaisista instituutioista.¹⁴⁸ Myös Christoph Kühberger on hahmottanut Wienin kongressin olevan poikkeuksellinen esimerkki tilanteesta, jossa Euroopasta keskusteltiin eri kansallisuuksien yhteisönä kansallissosialistien piirissä.¹⁴⁹

Suomeen palattuaan Louhivuori kertoi *Helsingin Sanomille* liiton 16 työryhmän jatkavan toimintaansa kongressien välillä. Hän kehui myös Suomelle annetun kongressissa suurta huomiota.¹⁵⁰ Liiton oli tarkoitus jatkaa toimintaansa. Sen rakenteeseen kuului vuosittain järjestettävä kongressi ja pysyvä puheenjohtajisto.¹⁵¹ Seuraava kongressi oli Morantin mukaan tarkoitus järjestää vuonna 1943 Italiassa. Tällä välin työryhmät kokoontuisivat niiden johtajien toimiessa isäntinä.¹⁵² Ilmeisesti Louhivuoren oli tarkoitus koota Suomessa asiantuntijoita pohtimaan työryhmän asioita.¹⁵³ Suomalaiset toimittivat kongressin pääsihteeristölle listan suomalaisista, jotka tulisivat toimimaan ryhmissä.¹⁵⁴ ENL:sta tulisi nuorisojärjestöjen *työyhteys* tai sitä edistävä taho, kuten Nurmela ja Louhivuori olivat ennen kongressia tahoillaan todenneet.¹⁵⁵ Vaikka Wienin kongressi oli jälleen tuonut esille saksalaisten mahtia, ENL:n toimintaan esitettiin liittyvän ajatus kollegiaalisuudesta.

Marraskuun lopulla Cederberg kirjoitti suomalaisen järjestötyön keskittämisestä IKL:n *Ajan Suuntaan*. Hänen mukaansa suomalaisten liittyttyä yhtenäiseen ENL:n tuli myös suomalaisten itse järjestäytyä yhteen järjestöön. Tuossa järjestössä tulisi nuorten itsenä johtaa itseään.¹⁵⁶ Tähän vastasi nimimerkkikirjoittaja Suomen Sosialidemokraatissa todeten, etteivät suomalaiset järjestöt ole liittoon liittyneet. Louhivuori oli hänen mukaansa osallistunut kokoukseen ilman nuorison laajempaa valtakirjaa. Myöskään Sosialidemokraattien nuorisojärjestö ei ollut lämmennyt valtakunnalliselle nuorisojärjestölle.¹⁵⁷ Paavilainen on tiivistänyt lehtikirjoittelun niin, että *Partiojohtaja* esitti liittymisen tapahtuneen vastapuolen muistuttaessa, että valtionhallinnossa ei oltu tehty päätöstä asiasta.¹⁵⁸ Suomalaisten moniäänisyys suhteessa ENL:n kertoo ainakin, kuinka kaukana suomalainen järjestökenttä oli yhtenäistetyistä valtionuorisosta, jota monessa ENL:n jäsenmaassa oli. Sekava tilanne kuvaa myös valtionhallinnon näkökulmasta tilannetta, jossa suomalaiset halusivat täyttää saksalaisten toiveita pitäen samalla etäisyyttä ENL:n.

IKL:n *Ajan Suunta* jatkoi vielä aiheesta julkaisemalla RJF:ssä työskennelleen tohtori R.R. Gänsechen tekstin, jossa oman maan etu yhdistettiin uuteen Eurooppaan. Nuorison esitettiin toimivan etujoukkona tällä tiellä. ENL:ssä ei ollut kysymys ylhäältä päin ohjaamisesta, vaan vuorovaikutuksesta ja solidaarisuudesta.¹⁵⁹ Tällaista vastavuoroisuutta oli nähtävissä myös saksalaisessa puoluelehti *Völkischer Beobachterin* uutisoinnissa Wienin kongressista.¹⁶⁰ Kroatian toisen maailmansodan aikaista nuorisoliikettä tutkinut Goran Mijan on huomauttanut, että kongressiin osallistuneet tahot eivät välttämättä tiedostaneet, että saksalaisten ajatus uudesta Euroopasta oli epämääräinen.¹⁶¹ Louhivuori piti ENL:a tärkeänä ja uskoi ilmeisesti sen toiminnan jatkuvuuteen kehottaessaan opetusministeriä ja maan

hallitusta seuraamaan, mitä työryhmissä toimivat jatkossa tekisivät. Heidän kauttaan olisi mahdollista osallistua uuden Euroopan henkiseen luomiseen.¹⁶² Uuden Euroopan ajateltiin olevan kehityksen kohteena ja siihen voisi vaikuttaa.

Sotilaspoikien ja partiolaisten yhdistyminen oli edennyt syksyllä 1942 niin pitkälle, kuin se tulisi järjestöjen olemassaoloaikana menemään. Partiojohdossa suotuisaksi katsottu kehitys päättyi loppuvuodesta 1942. Kun sen jatkoksi ajateltiin nuorisotoimintalautakuntaa, tyrmättiin tämä sosiaalidemokraattisissa ja ruotsinkielisissä lehdistä. Vuolasvirta summasi asiaa siten, että ne näkivät yhdistymisalioitteissa suorastaan *mörön*. Kysymys oli pelottelusta valtionuorisolla, joka tukahduttaisi itsenäisen ajattelun ja johon kuulumisen olisi pakollista.¹⁶³ Saksalaisvaikutteita siis nähtiin myös vastustettavan, eikä sellaista nuorisotyömalliin haluttu siirtyä. Jos ENL:n ja siihen liittyvä julkisuus oli tähdätty edistämään nuorisotyön keskittämistä, se ei johtanut toivottuun lopputulokseen.

Partioliikkeessä nähtiin vuoden 1942 tilanteessa mahdollisuus heidän termejään käyttäen poliittisempaan järjestökasvatukseen. Vähäinen kiinnostus politiikkaan esitettiin *Partiojohtajan* kansijutussa suomalaisena ominaisuutena, joka oli ongelmallista aikana, jolloin kansakuntien kohtalo määräytyisi pitkälle tulevaisuuteen. Vuolasvirta halusi kouluttaa pojista poliittisesti valveutuneita kansalaisia.¹⁶⁴ Suomen osalta päättyneen etenemisvaiheen eurooppalainen tilanne toimi kehiksenä, jossa muutosta vaadittiin. Sisältöihin kuului myös *juutalaiskysymys*.¹⁶⁵ Antisemitismi ilmeisesti puuttui yleisesti ENL:a käsitelleestä lehtikirjoittelusta.¹⁶⁶ Suomessa sen läsnäoloa ei voi täysin kiistää: Vuolasvirta kirjoitti *Partiojohtajassa*, ettei hän suinkaan ollut lähettämässä poikia Heikinkadulle¹⁶⁷ sulkemaan juutalaisten omistamia kauppia, vaan hän halusi nostaa esille *syit, jotka ovat nostaneet juutalaiskysymyksen erääksi maailman tärkeimmäksi poliittiseksi kysymykseksi*.¹⁶⁸ Kirjoittaja viittasi kristalliyön¹⁶⁹ tapahtumiin, jotka olivat johtaneet suhteiden katkeamiseen saksalaisten nuorisojärjestöjen ja brittiläisen partioliikkeen välillä. ENL-numerossa lehti julkaisi myös otteen von Schirachin avajaispuheesta, jossa tämä nimesi juutalaiset vaaraksi eurooppalaiselle kulttuurille.¹⁷⁰ *Kotimaa* poimi puheesta, kuinka nuoriso oli maailmansotien välisenä aikana kasvanut vailla tulevaisuuden uskoa. Kaikkien maiden hallituksiin ja yleisen mielipiteeseen olivat vaikuttaneet juutalaiset.¹⁷¹

ENL esitettiin nuorison yhdistämiseen tähdänneen kehityksen huipentumana.¹⁷² Sellaiseksi se myös tässä artikkelissa tutkitun prosessin osalta jäi. ENL:n toiminta hiipui, vaikka joitakin tapaamisia järjestettiin vuoteen 1944 saakka.¹⁷³ Saksan sotilaallisten tappioiden lisäksi siihen on nähty vaikuttaneen NSDAP:n määräys, jossa tällaiset ulkosuhteet määriteltiin kuuluviksi ulkoministerille.¹⁷⁴ RJF menetti mahdollisuutensa kansainvälisen verkoston ylläpitoon. Saksan sodanaikaiselle ulkopoliitikalle oli tyypillistä sen moninaisuus: poliittisessa johdossa oli ristiriitoja ja keskinäistä kilpailua, jossa pyrittiin ulkopoliittisten tavoitteiden lisäksi ajamaan oman organisaation etuja.¹⁷⁵ Eurooppalaisten nuorisojärjestöjen yhteyteen pyrkiminen voidaan siis nähdä myös RJF:n haluna nostaa omaa ja sen johtotehtävissä olleiden asemaa. Prosessissa nousi esille nuorisojohdon Eurooppa-käsitys.

Lopuksi

Suomalaisen nuorisojärjestökentän toisen maailmansodan aikaisen kansainvälisyyden osalta ENL:ssä on kysymys esimerkkitapauksesta, jolla on omaa itsenäistä merkitystä. Se tuo esille, kuinka kansainvälisyys nuorisojärjestöissä toimi. Aluksi aktiivisilla henkilösuhteilla oli merkitystä, myöhemmin toimittiin keskitetymin.

Eurooppalaisen nuorison ottaminen akselivaltioiden ja erityisesti saksalaisten ohjaukseen alkoi taustakeskusteluin urheilu- ja kulttuuritapahtumissa. Näihin kytkettiin ajatus uudesta Euroopasta ja

yhteiseksi nimittäjäksi on Weimar–Firenzen kulttuuripäivien ja Wienin kongressin osalta helppo hahmottaa yhteistä kulttuuriperintöä. Suomalaisten osalta suhdetta ulkomaille hallinnoi opetusministeriö. Aktiivinen Suomalainen Partiopoikaliitto sai kuitenkin vahvan roolin suhteissa Saksaan. Nämä suhteet olivat osa suomalaisten järjestöjen keskinäistä kilpailua ja niiden rinnalla kulki pyrkimys keskittää nuorisotyötä. Aktiivisuutta selittää järjestön kokemus kansainvälisestä toiminnasta osana kansainvälistä liikettä. Suomessa tiedostettiin jo keväällä 1941, että eurooppalaisille nuorisojärjestöille tultaisiin perustamaan jonkinlainen pysyvä yhteistyöorganisaatio. Nuoriso kytkettiin uuteen Eurooppaan viimeistään sanomalehti *Kotimaan* kautta seuraavana kesänä.

ENL:n perustaminen oli uutinen jatkosodan Suomessa. Uutisointi ja siinä käytetyt valokuvat rakensivat ajatusta yhteisestä eurooppalaisesta nuorisoliitosta, jossa suomalaisetkin olivat edustettuna. Syksyllä 1942 järjestetystä Wienin nuorkongressista tuli jälkeensä arvioituna toisen maailmansodan ajan eurooppalaisen nuorisojärjestöyhteistyön huipentuma, mutta myös murtumispiste. ENL:n perustamiskongressin suomalaisosallistujien osalta tapahtui käänne. Osallistujalistan karsiminen viittasi siihen, että ENL:n ei haluttu täysin voimin sitoutua. Tämä ele tuskin jäi järjestöissä huomaamatta. Partiojohtajien lähettämistä Wieniin selittävät heidän vuosien varrella aktiivisesti rakentamansa suhteet RJF:n.

Suomalaisten osallistumista ENL:n voi tiivistää niin, että sitä tehtiin mahdollisimman vähän: kongressiin lähti vain muutama henkilö ja osallistumista liittoon kierreltiin avajaispuheessa. Perustamiskirja allekirjoitettiin ja edustajat nimettiin tuleviin työryhmiin. Aiemmassa tutkimuksessa papin asettaminen näkyvään rooliin on nähty merkkinä sovittelevasta suhteesta uskontoon. Tämän tutkimustyön perusteella uskonnollisuus näkyi myös suomalaisia edustaneen Vernerin Louhivuoren muussa toiminnassa ENL:n perustamiskongressissa. Uusi Eurooppa tarkoitti muinaisuuteen kurkottavaa kulttuuriyhteyttä ja osana nuorison tehtävää nykyhetkessä. Nuorisoa yhdisti yhteinen taistelu uhreineen ja sankareineen.

Lehdistö toi kongressin esille, ja nuorisojärjestölehdistä kongressiin tarttui näyttävästi edustajiin kuuluneen Lauri Vuolasvirran päätoimittama *Partiojohtaja*. Yhteiseksi nimittäjäksi nuorisolle löytyi kulttuuritausta, jossa hypättiin yli maailmansotien välisen ajan huonoista vaikutteista. Uuden Euroopan nuoriso kytkettiin tässä retoriikassa suoraan eurooppalaisittain antiikin ja suomalaisittain *Kalevalan* alkuvoimaan. Juhlaseremoniat taas toivat esille saksalaisten voimaa ja nuorison halua sitoutua taisteluun meneillään olevassa sodassa.

- ¹ Vernerer Louhivuori Antti Kukkoselle 9.10.1942. Kansio 7., Vernerer Louhivuoren arkisto, Kansallisarkisto (KA).
- ² Cederberg oli noussut kansanedustajaksi keväällä 1942. Hänellä oli yhteyksiä Maatalouskerholiittoon.
- ³ Käsitteestä laajemmin ks. Markku Jokisipilä ja Janne Könönen, *Kolmannen valtakunnan vieraat: Suomi Hitlerin Saksan vaikutuspiirissä 1933–1944* (Helsinki: Otava, 2013), 323.
- ⁴ Jokisipilä & Könönen, *Kolmannen valtakunnan vieraat*, 321–322.
- ⁵ Vrt. Christoph Kühberger, ”Europa als ”Strahlenbündel nationaler Kräfte“. Zur Konzeption und Legitimation einer europäischen Zusammenarbeit auf der Gründungsfeierlichkeit des ”Europäischen Jugendverbandes“ 1942,” *Journal of European Integration History* 15 (2) (2009): 27.
- ⁶ Tutkimustyössä selvitettiin myös muiden edustajien arkistojen saatavuutta. Lauri Vuolasvirran aineistoja on säilynyt lähinnä partioliikkeen arkistoissa. Ne eivät sisältäneet ENL:n liittyviä lähteitä.
- ⁷ Viittaan Louhivuoren valokuvakokoelmaan juoksevalle numerolla siinä järjestyksessä, kun kuvat ovat arkistossa.
- ⁸ Kühberger, *Europa als ”Strahlenbündel nationaler Kräfte“*, 27.
- ⁹ Kühberger, *Europa als ”Strahlenbündel nationaler Kräfte“*, 11.
- ¹⁰ Ks. Jürgen Reulecke, ””Baldurs Kinderfest” order: Die Gründung des Europäischen Jugendverbandes in Wien am 19.9.1942,” teoksessa *Geschichte als Last und Chance. Festschrift für Bernd Faulenbach*, toim. Franz-Josef Jelich & Stefan Coch. (Essen: Klartext Verlag, 2003), 316.
- ¹¹ Michael Buddrus, *Totale Erziehung für den totalen Krieg: Hitlerjugend und nationalsozialistische Jugendpolitik* (München: K.G. Saur, 2003).
- ¹² Alessio Ponzio, *Shaping the new man: youth training regimes in Fascist Italy and Nazi Germany* (Madison: The University of Wisconsin Press 2015).
- ¹³ Alessio Ponzio (2015) on sivunnut ENL:a saksalaisten ja italialaisten näkökulmasta, Goran Miljan (2019) Kroatian ja Toni Morant (2018) Espanjan nuorisoon näkökulmasta.
- ¹⁴ Ks. Marko Paavilainen, *Aina valmiina. Partioliiike Suomessa 1910–2010* (Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2010), erit. 262–269.
- ¹⁵ Jokisipilä & Könönen, *Kolmannen valtakunnan vieraat*, 327, 331.
- ¹⁶ Jokisipilä & Könönen, *Kolmannen valtakunnan vieraat*.
- ¹⁷ Jokisipilä & Könönen, *Kolmannen valtakunnan vieraat*, 327.
- ¹⁸ Toni Morant i Ariño, ”Spanish Fascist Women’s Transnational Relations during the Second World War: Between Ideology and Realpolitik,” *Journal of Contemporary History* 54 (4) (2018): 844.
- ¹⁹ Ponzio, *Shaping the new man*, 176.
- ²⁰ Euroopalla Schirach viittasi nimenomaan Manner-Eurooppaan. Vernerer Louhivuori Antti Kukkoselle 9.10.1942, KA.
- ²¹ Ks. esim. Goran Mijan, *Croatia and the rise of fascism: the youth movement and the Ustasha during WWII* (London: Bloomsbury Publishing, 2019), 167; Ponzio, *Shaping the new man*, 182.
- ²² Ensimmäinen laajempi tapaaminen oli ollut Padovassa Italiassa syksyllä 1940. Morant, *Spanish Fascist Women’s Transnational Relations during the Second World War*, 845.
- ²³ ”Nuorta urheilijaverta,” *Hakkapeliitta* 35/1941, 1093.
- ²⁴ Ponzio, *Shaping the new man*, 180–181.
- ²⁵ ”Meill’ on hanki ja jää - ”. *Hakkapeliitta* 8/1941, 240; ”Suomalainen poikajoukkue Garmisch-Partenkircheniin seuraamaan Hitler Jugendin kilpailuja,” *Uusi Suomi* 19.2.1941, 5.
- ²⁶ Laine oli entinen kilpaurheilija, jonka Lauri Pihkala oli välirauhan aikana rekrytoinut Saimaan suojeluskuntapiiriin urheiluja poikatyöstä vastaavaksi sotilasohjaajaksi. Pentti Pirhonen, *Suomalaisia sotilaspoikia: oravakomppanioista it-pattereille* (Hämeenlinna: Karisto, 1977), 179–180.
- ²⁷ Militarismi lienee tässä yhteydessä sotilasvaltaan ja -koulutukseen, ei esimerkiksi univormuihin ja muuhun sotilaallisuuden ihannoituihin liittyvää.
- ²⁸ Suomalaisen poikajoukkueen matka Saksaan 18.2.–13.3.1941. Fb: 11, Sotilaspoikatoimisto, Kotijoukkojen Esikunnan arkisto, KA.
- ²⁹ Näin asian esitti myös Louhivuori myöhemmin päiväkirjaansa tukeutuen. Lauri Vuolasvirta: Havaintoja Saksan matkalta 18.2.–17.3.1941. Fc: 2.2 Puheet, esitelmät ja selostukset 1941–1942, Työpalvelutominan arkisto, KA; Käsikirjoitus otsikolla Nuorisotoimintamme Saksan suurpolitiikan jaloissa. Kansio 7., Vernerer Louhivuoren arkisto, KA.
- ³⁰ Havaintoja Saksan matkalta 18.2.–17.3.1941, KA.
- ³¹ Saksalainen historioitsija Guido Knopp on muotoillut tämän Adolf Hitleriltä tulleen periaatteen olleen HJ:ssa suorastaan uskonkappale. Lapsiryhmiä johti siihen kuuluneita lapsia paria vuotta vanhempi nuori. Tästä seurasi, ettei johtajilla välttämättä ollut osaamista ideologiseen koulutukseen. Puutetta korjattiin koulutusmateriaaleilla. Puolueen valtaantulon jälkeen järjestö kehitti johtajankoulutusjärjestelmän ja sen tuloksena oman erityisen nuorisajohtajatyypinsä. Periaate tuotti jäsenille tunnetta kuulumisesta omaan yhteisöön, joissa aikuisilla ei ollut määräysvaltaa. Guido Knopp *Hitlerin lapset* (Helsinki: Gummerus, 2006), 28, 35–36, 110.
- ³² Havaintoja Saksan matkalta 18.2.–17.3.1941, KA.
- ³³ Ibid.
- ³⁴ Jokisipilä & Könönen, *Kolmannen valtakunnan vieraat*, 349–350.
- ³⁵ Havaintoja Saksan matkalta 18.2.–17.3.1941, KA.
- ³⁶ Ibid.

³⁷ Ibid.

³⁸ Ibid.

³⁹ Nuorisotoimintamme Saksan suurpolitiikan jaloissa, KA.

⁴⁰ Elja Puranen, *Poikasotilaista sotilaspoikiin. Suojeluskuntien poikatyön ja Sotilaspoikajärjestön historia sekä perinnetyö vuodesta 1991 alkaen* (Jyväskylä: Sotilaspoikien perinneliitto ry, 2001), 391.

⁴¹ Puntila Ulkoasianministeriölle 8.5.1941. Suomen nuorisojärjestöjen edustajien vierailu Saksaan, 67, Ulkoministeriön arkisto.

⁴² ”Suomalaiset lehtimiehet ovat saapuneet kiertomatkallaan Wieniin,” *Suomen Sosialidemokraatti* 19.2.1942, 1.

⁴³ Jürgens Puschille 31.3.1942. NS 27/115, Bundesarchiv (BA).

⁴⁴ Suomen Partioaikajärjestö – Finlands Scoutunion perustettiin tammikuussa 1941. Siihen kuuluivat maan ruotsin- ja suomenkieliset poikapartioliitot. Partio liikkeen järjestö rakenteen kehityksestä ks. Paavilainen, Aina valmiina, 17.

⁴⁵ Selostus matkasta, jonka luutnantti Tauno Nurmela Valtion Tiedotuslaitoksen komentamana teki 14.6.42–3.7.42 Saksaan ja Italiaan ottaakseen osaa opetusministeriön nimeämänä Suomen edustajana Weimarissa, Firenzessä ja Roomassa 18.6.42–17.7.42 pidettyihin Euroopan nuorison kulttuuripäiviin. Fb 6, Sotilaspoikatoimisto, Kotijoukkojen Esikunnan arkisto, KA.

⁴⁶ Allekirjoittamaton Kivimäelle 8.6.1942. NS 27/115, BA.

⁴⁷ *Kotimaa* oli kristillinen sanomalehti, jonka toimituskuntaan Louhivuori oli kulunut pitkään.””Uudessa Euroopassa” nuorisotyö koko kansakunnan asia,” *Kotimaa* 17.7.1942, 1, 3.

⁴⁸ Selostus matkasta, jonka luutnantti Tauno Nurmela Valtion Tiedotuslaitoksen komentamana teki 14.6.42–3.7.42 Saksaan ja Italiaan, KA.

⁴⁹ Ibid.

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ ”Wienin konferenssi,” *Partiojohtaja* 8–9/1942, 86.

⁵² Vrt. Taulukko 1. Nuorisojärjestömmen ja -työmme Wienin nuorisokongressiin maamme edustajina matkustavien näkemyksenä.”. Fb 12, Sotilaspoikatoimisto, Kotijoukkojen Esikunnan arkisto, KA.

⁵³ Havaintoja Saksan matkalta 18.2.–17.3.1941, KA.

⁵⁴ Nuorisojärjestömmen ja -työmme Wienin nuorisokongressiin maamme edustajina matkustavien näkemyksenä, KA.

⁵⁵ Paavilainen, Aina valmiina, 227, 259–260.

⁵⁶ Komiteasta ks. Paavilainen, Aina valmiina, 258–260

⁵⁷ Nyk. 4H-järjestö.

⁵⁸ Poikatoiminnan yhtenäistämiskomitean ehdotus 13.–19.□ 9□ 1942 Wienissä pidettävään o□ E□ urooppalaiseen nuorisokongressiin matkustavan retkikunnan jäseniksi. Kansio 7., Vernerin Louhivuoren arkisto, KA.

⁵⁹ Muita olivat esimerkiksi työväen urheiluliitossa sekä Suomen Aseveljien Liitossa työskennellyt Väinö Leskinen Soziales Hilfswerk-työryhmässä ja porvarillisen urheiluliiton SVUL:n Aaro Tynell Sport-työryhmässä. Poikatoiminnan yhtenäistämiskomitean ehdotus, KA.

⁶⁰ Poijärvi opetusministeriölle 9.9.1942. Kansio 7., Vernerin Louhivuoren arkisto, KA.

⁶¹ Paavilainen, Aina valmiina, 264.

⁶² Poijärvi opetusministeriölle 9.9.1942, KA.

⁶³ ”Wienin konferenssi,” *Partiojohtaja* 8–9/1942, 86.

⁶⁴ Gustav Mannerheim Muistelmät II. (Helsinki: Otava, 1952), 412–413.

⁶⁵ Myös propagandaministeri Joseph Goebbels ohjeisti radiota ja lehdistöä käsittelemään tapahtumaa suppeasti. Kühberger, Europa als ”Strahlenbündel nationaler Kräfte”, 16.

⁶⁶ Kieliasu alkuperäinen. ”Euroopan nuorisoliitto perustetaan Wienissä,” *Helsingin Sanomat* 6.9.1942, 13.

⁶⁷ Paavilainen, Aina valmiina, 264.

⁶⁸ Suomalaisiin edustajiin liittynyt sekava tilanne on jättänyt jälkensä myös tutkimuskirjallisuuteen. Buddrus mainitse Louhivuoren sk-poikien ja partiolaisten kattojärjestön edustajana. Buddrus, Totale Erziehung für den totalen Krieg, 792.

⁶⁹ Paavilainen, Aina valmiina, 264.

⁷⁰ Buddrus, Totale Erziehung für den totalen Krieg, 791.

⁷¹ Vernerin Louhivuori Antti Kukkosalle 9.10.1942, KA.

⁷² Kuvat 5 ja 12. Wienin nuorisokongressin valokuvat. Kansio 7., Vernerin Louhivuoren arkisto, KA.

⁷³ Ibid.

⁷⁴ Kongressi sai huomiota myös muissa osallistujamaissa. Esimerkiksi Kroatian Ustasha-järjestön lehti omisti sille *Partiojohtajan* tapaan kokonaisen numeron. Mijan, Croatia and the rise of fascism, 174.

⁷⁵ Kühberger, Europa als ”Strahlenbündel nationaler Kräfte”, 17–18, 21.

⁷⁶ ”Euroopan nuorisoliitto,” *Partiojohtaja* 8–9/1942, 1; Kansikuva. *Partiojohtaja* 8–9/1942, 1.

⁷⁷ Vernerin Louhivuori Antti Kukkosalle 9.10.1942, KA.

⁷⁸ ”Euroopan nuorisoliitto,” *Partiojohtaja* 8–9/1942, 83.

⁷⁹ ”Europäischer Frühling,” *Junge Welt* November/1942, 1.

⁸⁰ Wir glauben also, dass hinter allen politischen Überlegungen und den zwingenden gemeinsamen Interessen die Einigung Europas eine geschichtliche Notwendigkeit ist, die unsere Zukunft auf weite Zeitspannen hinaus bestimmen wird.

”Europäischer Frühling.” *Junge Welt* November/1942, 1.

⁸¹ Vernerin Louhivuori Antti Kukkosalle 9.10.1942, KA.

⁸² Kuvat 7, 8 ja 66. Wienin nuorisokonferenssin valokuvat. Kansio 7., Vernerin Louhivuoren arkisto, KA.

⁸³ Kühberger, Europa als "Strahlenbündel nationaler Kräfte", 21–23.

⁸⁴ Kuva 56, Wienin nuorisokonferenssin valokuvat. Kansio 7., Vernerin Louhivuoren arkisto, KA.

⁸⁵ Rohkeutta taisteluissa osoittivat myös saksalaisten univormuissaan kantamat kunniamerkit. Suomalaiset kuvattiin esimerkiksi konsuli Wohleberin kotonaan järjestämässä tilaisuudessa RJF:n johtoon kuuluneen Kurt Budäysin ympärillä. Hän oli saanut arvostetun rautaristin ritariristin ja kantoi sitä HJ-univormussaan. Kuvat 15 ja 69, Wienin nuorisokonferenssin valokuvat. Kansio 7., Vernerin Louhivuoren arkisto, KA; "Suomen pääkonsulin kutsuilla Wienissä," *Partiojohtaja* 8–9/1942, 97.

⁸⁶ "Wienin konferenssi," *Partiojohtaja* 8–9/1942, 86.

⁸⁷ "Hitler-Jugend in olemus," *Partiojohtaja* 8–9/1942, 90.

⁸⁸ Kokoelmassa on 70 valokuvavedosta. Ne ovat ammattikuvaajien ottamia, ja tarkoitettu kongressista viestimiseen. Kuvat ovat myös olleet henkilökohtaisia muistoja. Kokoelmassa on henkilökuvia, tilannekuvia, kuvia perustamiskirjan allekirjoituksesta, kuvia istuntosalista, ENL:n tunnuksesta, kunnianosoituksesta sankareille, HJ:n ohimarssista, valssi-illasta ja Suomen konsulin järjestämiltä kutsuilta. On mahdollista, että kuvia on poistettu kokoelmasta.

⁸⁹ Kuvat 11, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 31, 32, 33, 34, 35, 36, ja 37. Wienin nuorisokonferenssin valokuvat. Kansio 7., Vernerin Louhivuoren arkisto, KA.

⁹⁰ HJ:n lehtiä tutkinut Tiia Sahrakorpi on tuonut esille, että lehdet käyttivät univormuja rinnastaakseen eri maiden nuorisoliikkeitä toisiinsa. Tiia Sahrakorpi, "Belonging to the Body of the Nation: Gender, race and The Volksgemeinschaft in Hitler Youth Magazines, 1933–1938. *Journal of the History of Childhood and Youth* 16, 3 (2023): 15.

⁹¹ Wienin nuorisokonferenssin valokuvat. Kansio 7., Vernerin Louhivuoren arkisto, KA.

⁹² Kuvat 15, 66 ja 67. Wienin nuorisokonferenssin valokuvat. Kansio 7., Vernerin Louhivuoren arkisto, KA.

⁹³ "Wien, 15.9.," *Ajan suunta* 19.6.1942, 1.

⁹⁴ "Die Patrioten Europas," *Junge Welt* November/1942, sisäkansi.

⁹⁵ Kühberger, Europa als "Strahlenbündel nationaler Kräfte", 24.

⁹⁶ "Euroopan nuorison tie," *Kotimaa* 18.9.1942, 1.

⁹⁷ Kuva 70. Wienin nuorisokonferenssin valokuvat. Kansio 7., Vernerin Louhivuoren arkisto, KA.

⁹⁸ "Euroopan nuorisoliitto," *Partiojohtaja* 8–9/1942, 83.

⁹⁹ Tim Jeal, *Baden-Powell* (London: Pimlico, 1989), 552.

¹⁰⁰ "Euroopan uuden nuorison edustajat puhuvat," *Partiojohtaja* 8–9/1942, 87.

¹⁰¹ Louhivuoren puhe ENL:n perustamispäivänä 14.9.1942 (Erklärung der finischen Delegation). Kansio 7., Vernerin Louhivuoren arkisto, KA.

¹⁰² Kuva 40. Wienin nuorisokonferenssin valokuvat. Kansio 7., Vernerin Louhivuoren arkisto, KA.

¹⁰³ "Wienin konferenssi," *Partiojohtaja* 8–9/1942, 86.

¹⁰⁴ Buddrus, Totale Erziehung für den totalen Krieg, 792.

¹⁰⁵ Ei ole tiedossa, kumpi versio lopulta jaettiin kokousväelle.

¹⁰⁶ Käsikirjoitus otsikolla Wienin matkalta Kansio 7., Vernerin Louhivuoren arkisto, KA.

¹⁰⁷ "Euroopan nuorisokongressi," *Suomen Kuvalehti* 3.10.1942, 1223.

¹⁰⁸ Ajatus etuvartiona toimimisesta ja saksalaisten luontaisena liittolaisena Eurooppaa puolustettaessa oli tullut esille Suomen edustajien toimesta myös edellisenä vuonna Berliinissä pidetyn Eurooppalaisten naisjärjestöjen Internationales Frauentreffen -tapahtuman yhteydessä. Louhivuoren puhe ENL:n perustamispäivänä, KA; Elizabeth Harvey, International Networks and Cross-Border Cooperation: National Socialist Women and the Vision of a "New Order" in Europe. *Politics, Religion & Ideology* Vol. 13, No. 2, 141–158 (2012), 154.

¹⁰⁹ Louhivuoren puhe ENL:n perustamispäivänä, KA.

¹¹⁰ Yksityiskohtana Mannerheimin päiväkäskystä lainattu *kodin uskonnon ja isänmaan puolesta* -arvolistauksessa koti oli vaihtunut konsulin käännöksestä muotoon *Kultur, Religion und Heimat*. Käännöksestä voi nähdä ajatuksen eurooppalaisesta kulttuurista. Louhivuoren puhe ENL:n perustamispäivänä, KA.

¹¹¹ Louhivuoren puhe ENL:n perustamispäivänä 14.9.1942. Konsuli Wohleberin hylätty käänнос. Kansio 7., Vernerin Louhivuoren arkisto, KA.

¹¹² Louhivuoren puhe ENL:n perustamispäivänä 14.9.1942 (Erklärung der finischen Delegation). Lopullinen käänнос merkinnällä *Pidetty suomeksi, jaettu edustajille saksaksi*. Kansio 7., Vernerin Louhivuoren arkisto, KA.

¹¹³ Buddrus, Totale Erziehung für den totalen Krieg, 795.

¹¹⁴ Morant, Spanish Fascist Women's Transnational Relations during the Second World War, 848.

¹¹⁵ Saksa-yhteys sisällissodassa toi esille myös Suomen edustajien oman Saksa-suhdetta. Sekä Louhivuori että Vuolasvirta olivat kokeneet sodan, Vuolasvirta 13-vuotiaana partiopoikana ja Louhivuori pappina ja partiojohtajana punaisia piileskellen. Paavilainen, Aina valmiina, 61; "20 vuotta sitten," *Partio* 2/1938, 11.

¹¹⁶ Gründungstagung des Europäischen Jugendverbandes Wien 1942. Kansio 7., Vernerin Louhivuoren arkisto, KA.

¹¹⁷ Kuva 6 ja kuva 66. Wienin nuorisokonferenssin valokuvat. Kansio 7., Vernerin Louhivuoren arkisto, KA.

¹¹⁸ Vernerin Louhivuori Antti Kukkoselle 9.10.1942, KA.

¹¹⁹ "Eestin ja Baltian nuorisotyö," *Partiojohtaja* 7/1942, 73; "Rovasti Louhivuori keskustelemassa Eestin nuorisojärjestön johtajan kanssa," *Partiojohtaja* 8–9/1942, 84; Kuva 70, KA.

¹²⁰ Vrt. Paavilainen, Aina valmiina, 264; "HJ:n ystävien merkki" toiminnanjohtajalle," *Partio* 5–6/1942, 10.

¹²¹ Kuva 4, KA.

¹²² Liittoon kuuluivat Bulgaria, Espanja, flaamit (Belgia), Hollanti, Italia, Kroatia, Norja, Romania, Saksa, Suomi, Tanska, Unkari ja Valloonit (Belgia). ”Wienin konferenssi,” *Partiojohtaja* 8–9/1942, 86.

¹²³ ””Uudessa Euroopassa” nuorisotyö koko kansakunnan asia,” *Kotimaa* 17.7.1942, 1.

¹²⁴ Gründungstagung des Europäischen Jugendverbandes Wien 1942, KA.

¹²⁵ Sodan jälkeen valtiollinen poliisi selvitteli Metzgerin toimintaa. Hän oli ollut Saksan kansallissosialistisen työväenpuolueen NSDAP:n ja sen nuorisjärjestön toimihenkilö ja hänen todettiin poistuneen Suomesta saksalaisten joukkojen mukana. Hänen epäiltiin värvänneen mukanaan lähtemään suomalaisia koulutyttyjä. Jaoston osallistujalista. Yksikkö 7, Wienin kansainvälinen nuorisokonferenssi 1942. Vernerin Louhivuoren arkisto, KA; Metzgerin henkilökortti (Metzger, Anna-Liisa). Valtiollisen poliisin henkilökorttiarkisto, Henkilökortistot, Pääosaston henkilökortit (1919–1948), KA.

¹²⁶ Die ethische Erziehung. (Louhivuoren alustus työryhmässä). Kansio 7., Vernerin Louhivuoren arkisto, KA.

¹²⁷ Kühberger, Europa als ”Strahlenbündel nationaler Kräfte”, 26.

¹²⁸ Käsikirjoitus otsikolla Wienin kongressi. Kansio 7., Vernerin Louhivuoren arkisto, KA; Vernerin Louhivuori Antti Kukkoselle 9.10.1942, KA.

¹²⁹ Louhivuoren arkistossa on säilynyt kolme versiota asiakirjasta. Resolution (Merkinnällä *saksalaisten alkuperiainen ehdotus. Ei läpäissyt*); Resolution (Merkinnällä *eräs saksalainen ehdotus*) ja Resolution (Merkinnällä *Lopullinen*.) Kansio 7., Vernerin Louhivuoren arkisto, KA.

¹³⁰ Buddrus, Totale Erziehung für den totalen Krieg, 795.

¹³¹ Resolution (Merkinnällä *Lopullinen*.), KA.

¹³² ”Sivistysohjelmamme,” *Partiojohtaja* 8–9, 84.

¹³³ ”Euroopan nuorisoliitto perustettu suurin juhlallisuuksin Wienissä,” *Kotimaa* 25.9.1942, 1.

¹³⁴ Mark Mazower, *Hitler's Empire: How the Nazis Ruled Europe* (New York: Penguin Press, 2008), 555.

¹³⁵ ”Kuvateksti,” *Sotilaspoika* 10/1942, 12

¹³⁶ ”Euroopan nuorisoliitto perustettiin Eilen Wienissä,” *Uusi Suomi* 15.9.1942, 6.

¹³⁷ ”Euroopan nuorisokongressi,” *Suomen Kuvalehti* 3.10. 1942, 1223.

¹³⁸ Vesa Vares ja Sakari Siltala, *Sanan ja kuvan vuosisata. Suomen Kuvalehti 1916–2016* (Helsinki: Otava, 2016), 127.

¹³⁹ ”Euroopan nuorisoliitto,” *Partiojohtaja* 8–9/1942, 82.

¹⁴⁰ ”Euroopan nuorisoliitto perustettu suurin juhlallisuuksin Wienissä,” *Kotimaa* 25.9.1942, 1.

¹⁴¹ ””Uudessa Euroopassa” nuorisotyö koko kansakunnan asia,” *Kotimaa* 17.7.1942, 1.

¹⁴² ”Euroopan nuorisoliitto perustettu suurin juhlallisuuksin Wienissä,” *Kotimaa* 25.9.1942, 1.

¹⁴³ ”Euroopan nuorisoliitto perustettu suurin juhlallisuuksin Wienissä,” *Kotimaa* 25.9.1942, 3.

¹⁴⁴ ”Euroopan nuorisoliitto,” *Partiojohtaja* 8–9/1942, 82.

¹⁴⁵ Ibid.

¹⁴⁶ Jokisipilä & Könönen, Kolmannen valtakunnan vieraat, 326.

¹⁴⁷ ”Rehellinen toveruus Euroopan Nuorisoliiton perustana,” *Helsingin Sanomat* 15.9.1942, 8; ”Euroopan nuorisoliiton kokous Wienissä,” *Helsingin Sanomat* 16.9.1942, 8.

¹⁴⁸ Buddrus, Totale Erziehung für den totalen Krieg, 789–790, 793.

¹⁴⁹ Kühberger, Europa als ”Strahlenbündel nationaler Kräfte”, 17.

¹⁵⁰ Muistellessaan kongressia myöhemmin Louhivuori väitti, ettei kertonut kongressista lehtiin tai partiopiireissä. Tältä osin hän oli muistelukäsikirjoituksessaan väärässä ja vastaavia virheitä saattaa olla näissä teksteissä muitakin. 15 maata Euroopan nuorisoliitossa. *Helsingin Sanomat* 23.9.1942, 2; Käsikirjoitus otsikolla Wienin kongressi, KA.

¹⁵¹ ”Rehellinen toveruus Euroopan Nuorisoliiton perustana,” *Helsingin Sanomat* 15.9.1942, 8.

¹⁵² Osa työryhmistä ehti pitää kokouksensa. Morant, Spanish Fascist Women's Transnational Relations during the Second World War, 848.

¹⁵³ ”Euroopan nuorisoliitto perustettu suurin juhlallisuuksin Wienissä,” *Kotimaa* 25.9.1942, 3.

¹⁵⁴ Eettinen kasvatus -työryhmän johto annettiin Suomen edustajalle. Lisäksi 15 muuta ryhmää jaettiin jäsenmaiden kesken: Nuoriso ja perhe (Espanja), naispuolinen nuoriso (Espanja, Italia ja Saksa yhdessä), urheilu (Saksa), nuorisotalot ja retkeily (Saksa), sanomalehdistö, elokuvat ja radio (Italia), johtajakoulutus (Italia), nuorisoterveydenhuolto (flaamit), nuoriso-oikeus (Bulgaria) -ryhmän, vapaa-ajanvietto (Tanska), nuorison ammattikasvatus (Kroatia), kulttuuri- ja taide (Hollanti), maatalouspalvelu (Norja), nuorison koulukasvatus (Romania), kansantietous (Slovakia) ja sotilaallinen ennakkokoulutus (Unkari). ”Wienin konferenssi,” *Partiojohtaja* 8–9/1942, 86; Liste der finnischen Vertreter für die Arbeitsgemeinschaften. Kansio 7., Vernerin Louhivuoren arkisto, KA.

¹⁵⁵ Selostus matkasta, jonka luutnantti Tauno Nurmela Valtion Tiedotuslaitoksen komentamana teki 14.6.42–3.7.42 Saksaan ja Italiaan, KA; ””Uudessa Euroopassa” nuorisotyö koko kansakunnan asia,” *Kotimaa* 17.7.1942, 1.

¹⁵⁶ ”Valtakunnallinen nuorisjärjestö,” *Ajan Suunta* 23.11.1942, 3.

¹⁵⁷ ”Nuorisoko saman hatun alle?,” *Suomen Sosialidemokraatti* 27.11.1942, 6.

¹⁵⁸ Paavilainen, Aina valmiina, 265.

¹⁵⁹ ””Tahdomme olla rakentamassa Eurooppaa” Euroopan nuorison tunnus,” *Ajan Suunta* 22.9.1942, 1.

¹⁶⁰ Kühberger huomauttaa, että tähän ei kuitenkaan liittynyt ajatusta demokraattisista rakenteista liitossa. Kühberger, Europa als ”Strahlenbündel nationaler Kräfte”, 27.

¹⁶¹ Mijan, Croatia and the rise of fascism, 175.

¹⁶² Verner Louhivuori Antti Kukkoselle 9.10.1942, KA.

¹⁶³ ”Eräs kotirintaman mörkö,” *Partiojohtaja* 10/1942, 121–123; Marko Paavilainen, *Suomen partiopoikaliike ja poikatyön valtakunnalliset kysymykset viime sotien aikana*. Pro gradu -tutkielma. (Helsingin yliopisto: Suomen ja Skandinavian historia, 1991), 102.

¹⁶⁴ ”Poikien poliittinen koulutus,” *Partiojohtaja* 2/1942, 9–11.

¹⁶⁵ ”Poikien poliittinen koulutus,” *Partiojohtaja* 2/1942, 14.

¹⁶⁶ Kühberger, Europa als ”Strahlenbündel nationaler Kräfte“, 24.

¹⁶⁷ Nyk. Mannerheimintie. *Heikinkatu* oli juutalaisiin kielteisesti suhtautuneissa piireissä yleisnimitys juutalaisille vaatekauppiaille. Laajemmin ks. Jari Hanski *Juutalaisvastaisuus suomalaisissa aikakauslehdissä ja kirjallisuudessa 1918–1944*. Väitöskirja. (Helsingin yliopisto, 2006), 120.

¹⁶⁸ Vuolasvirran kirjoitus oli vastaus Gabriel von Weissenbergin kirjoitukseen, jossa suhtauduttiin kriittisesti Vuolasvirran aiempaan kirjoitukseen. Tekstiä voi pitää esimerkkinä siitä, että liikkeessä myös vastustettiin Saksasta otettuja vaikutteita. ”Ylläolevan johdosta,” *Partiojohtaja* 7/1942, 72; *Muutamia huomautuksia eräiden uusien sunnansiunausten* □ suuntaviivojen □ johdosta. *Partiojohtaja* 7/1942, 71–72; Partioliiikkeen sisäisestä keskustelusta laajemmin ks. Paavilainen, Aina valmiina 268.

¹⁶⁹ Kristalliyön tapahtumista HJ:n näkökulmasta ks. Knopp, *Hitlerin lapset*, 90, 92.

¹⁷⁰ ”Euroopan uuden nuorison edustajat puhuvat,” *Partiojohtaja* 8–9/1942, 87.

¹⁷¹ ”Euroopan nuorisoliitto perustettu eilen Wienissä,” *Kotimaa* 15.9.1942, 2.

¹⁷² Ibid.

¹⁷³ Reulecke, ”Baldurs Kinderfest”, 315; Buddrus, Totale Erziehung für den totalen Krieg, 802.

¹⁷⁴ Kühberger, Europa als ”Strahlenbündel nationaler Kräfte“, 16–17.

¹⁷⁵ Markku Jokisipilä, *Aseveljiä vai liittolaisia? Suomi, Saksan liittosopimusvaatimukset ja Rytin-Ribbentropin sopimus* (Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2004), 46–48.